

УТРИМАННЯ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЇХ ВИСВІТЛЕННЯ В ПЕРІОДИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ*Розглянуто особливості щодо нарахування заробітної плати та відрахувань з неї.**Проведено аналіз податкової політики щодо оподаткування доходів фізичних осіб***Ключові слова:** заробітна плата, податкова політика, оподаткування доходів фізичних осіб

Постановка проблеми. Ефективне функціонування національної системи регулювання соціальних та економічних процесів є неможливим без покращення якісних характеристик добробуту населення, а разом з тим без стабільного обороту фінансових відносин в економіці країни. Безпосередня важливість досконалого дослідження особливостей щодо нарахування заробітної плати населення обумовлюється настільки ж важливим процесом здійснення відрахувань з неї. Система регулювання економікою держави матиме більшу оперативність у функціонуванні лише тоді, коли буде досконало досліджена сутність всіх складових економічного механізму, в тому числі проблематика утримання із заробітної плати.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій. Питанням оптимізації механізмів сплати зборів на обов'язкове державне і пенсійне страхування присвячені праці В.П. Завгороднього, В.Я. Савченко, М.Я. Дем'яненко, Ф.Ф. Бутинця та ін. Проте і в монографіях і в періодичних виданнях питання розрахунків з оплати праці і соціальних виплат, як правило, розглядаються окремо. Разом з тим, практика вимагає комплексного підходу до вирішення проблеми удосконалення механізмів сплати ЄСВ в сучасних умовах господарювання. [1]

Правилам утримання ПДФО із заробітної плати присвячені роботи таких дослідників, як Б.І. Андрущак, Н.І. Журавлева, Н.О. Івлева, Т.В. Мойсенко, К.С. Скрипкіна, Л.В. Ушакова та інші. [3]

Таблиця 1. Проблеми щодо обліку заробітної плати висвітлені в періодичній літературі.

№ з/п	Автор, джерело	Питання, що розглядалися	Критика автора	Пропозиції з удосконалення
1	2	3	4	5
1	Газета "Податки та бухгалтерський облік" № 103 від 27 грудня 2010р. Лілія Ушакова	Порядок обчислення нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб	Перше запитання, що виникає: що розуміється під терміном "заробітна плата" для цілей обкладення ПДФО?	Визначення заробітної плати. Відповідно до п. 164.2 Податкового кодексу до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) включаються зокрема доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику податку відповідно до умов трудового найму. За попереднім досвідом роботи із Законом № 889 ми знаємо, що відповідь на це запитання дуже важлива для цілей обкладення ПДФО.
2	Газета "Бухгалтерський тиждень" № 46 від 14 листопада 2011 р. Вікторія М'якота	"Компенсація за затримку виплат по заробітній платі в 2011 році"	Не всі роботодавці у змозі виплачувати заробітну плату вчасно внаслідок різних причин.	За традицією почнемо з основних правил проведення компенсації. Її необхідно виплачувати в разі порушення термінів виплати заробітної плати на один та більше календарних місяців. Порядок виплати компенсації доходів, нарахованих після 1 січня 2001 року, регламентується Порядком проведення компенсації громадянам втрати частини грошових доходів у зв'язку з порушенням термінів їх виплати, затвердженим постановою КМУ від 21.02.01 р. № 159
3	Газета "Оплата праці" № 21 від 10 листопада 2011 р. Людмила Трохименко	особливості проведення індексації зарплати в 2011 році.	Недотримання основних правил індексації	Проведення індексації регулюється Законом про індексацію та Порядком № 1078. Норми, установлені цими документами, поширюються на всі підприємства, установи та організації незалежно від своєчасності виплати ними заробітної плати працівникам. Об'єктами індексації є доходи громадян, отримані в гривнях на території України, що не мають разового характеру, зокрема: оплата праці за ставками (окладами) або відрядними розцінками, доплати, надбавки, премії, гарантійні та компенсаційні виплати, що мають постійний характер. Індексується лише дохід у межах прожиткового мінімуму. Частина грошових доходів, що перевищує прожитковий мінімум, не підлягає індексації. Для кожного працівника визначається базовий місяць, у базовому місяці індексація не провадиться.
4	Газета "Оплата праці" № 20 від 27 жовтня 2011 р. Алла Кошіль	Оплата святкових та надурочних годин при підсумованому обліку робочого часу.	Правильність розрахунку надурочних та святкових годин	Слід зауважити: якщо на підприємстві, в установі, організації встановлено обліковий період тривалістю більше місяця (квартал, півріччя, рік), то наприкінці кожного місяця працівникам нараховують належну їм заробітну плату згідно з діючими умовами праці: основна заробітна плата, доплати й надбавки, у тому числі за роботу в нічний час, святкові та неробочі дні тощо.

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
5	Газета "Оплата праці" № 09 від 12 травня 2011р. Наталія Івлева	Розрахунок заробітної плати за час відрядження	Гарантії трудового законодавства	Нова редакція ст. 121 КЗпП надасть право підприємствам, організаціям, установам усіх форм власності прийняти рішення щодо встановлення більшої, ніж середній заробіток, оплати праці при направленні у відрядження працівників. Таке рішення керівник може прийняти у формі наказу (розпорядження), що також повинно бути відповідним чином відображено у регламентних документах підприємства (зокрема, у колективному договорі). Після вступу в дію зазначеної норми, як і раніше, за весь час відрядження працівнику може бути нарахована заробітна плата за системами оплати праці, передбаченими колективним (трудовим) договором, при цьому оплата за цей період повинна бути не нижче середнього заробітку. Тобто середній заробіток залишиться як законодавчо встановлена мінімальна гарантія оплати часу відрядження.
6	Газета "Податки та бухгалтерський облік" № 96 від 02 грудня 2010 р. Надія Калашнікова	Перевірка та відповідальність щодо ЄСВ	Контролю за дотриманням законодавства про ЄСВ	З метою контролю за дотриманням законодавства про ЄСВ Пенсійний фонд наділяється такими правами: – отримувати безоплатно від підприємств та фізичних осіб – підприємців (далі – ФОП) відомості про нарахування, обчислення та сплату ЄСВ, а також інші відомості, необхідні для виконання Пенсійним фондом покладених на нього функцій (п. 1 ч. 1 ст. 13 Закону № 2464); – проводити не частіше ніж один раз на календарний рік планову, а у випадках, передбачених законом, – позапланову перевірку на підприємствах, в установах і організаціях, у ФОП бухгалтерських книг, звітів, кошторисів та інших документів про нарахування, обчислення та сплату ЄСВ, отримувати необхідні пояснення, довідки та відомості (зокрема письмові) з питань, що виникають під час такої перевірки; – вимагати від керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також ФОП усунення виявлених порушень законодавства про ЄСВ (п. 3 ч. 1 ст. 13 Закону № 2464); – вилучати в установленому законодавством порядку в підприємств, установ і організацій, а також ФОП копії документів, що підтверджують зниження розміру зарплати (доходу) та інших виплат, на які нараховується ЄСВ (п. 4 ч. 1 ст. 13 Закону № 2464)
7	Газета "Податки та бухгалтерський облік" № 61 від 01 серпня 2011 р. Лілія Ушакова	Хвороба під час відпустки	Перенесення та продовження відпустки	Згідно з п. 1 ч. 2 ст. 80 КЗпП і п. 1 ч. 2 ст. 11 Закону про відпустки в разі настання тимчасової непрацездатності працівника, засвідченої в установленому порядку, у період перебування в щорічній відпустці, така відпустка має бути продовжена або перенесена на інший період. Аналогічно продовжується та переноситься в разі хвороби працівника додаткова відпустка працівникам, які мають дітей, що надається на підставі ст. 19 Закону про відпустки (ч. 7 ст. 20 Закону про відпустки).
8	Газета "Податковий кодекс" № 11 від 06 червня 2011 р. Яна Клиженко	Заробітна плата: головні моменти	Зміни в порядку оподаткування заробітної плати	Основні зміни сталися в порядку оподаткування заробітної плати, що цілком піддається поясненням і пов'язано з набуттям чинності ПК. Водночас є й "неподаткові" новації, про них ми також поговоримо далі. Момент № 1. "Склад заробітної плати" Для цілей оподаткування заробітна плата – це основна та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, які виплачуються (надаються) платнику податку у зв'язку з відносинами трудового найму (п.п. 14.1.48 ПК). Зауважимо, що такі складові заробітної плати вказані й у профільному Законі про оплату праці. Водночас автори ПК не дають розшифровки, які ж виплати варто відносити до того чи іншого виду зарплатного доходу. Таким чином, до внесення змін до ПК (якщо такі, звичайно, будуть) або до прийняття нового документа, що регулюватиме порядок нарахування заробітної плати, доцільно застосовувати Інструкцію № 5, яка, до речі, є єдиним документом, розробленим відповідно до Закону про оплату праці. Саме в Інструкції № 5 наведено детальний перелік виплат, що належать до основної та додаткової заробітної плати, а також до інших заохочувальних та компенсаційних виплат. Момент № 2. "Єдиний соціальний внесок" З 01.01.2011 р. замість страхових внесків, що сплачувалися раніше до чотирьох фондів соціального страхування (Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві) сплачується ЄСВ, запроваджений Законом про ЄСВ.
9	Газета "Бухгалтерія" № 11 від 31 січня 2011 р. Інна Журавська	Доходи від роботодавця: база оподаткування і ставки ПДФО	Застосовування до авансу податкової соціальної пільги	Відповідно до п.164.6 ст.164 Податкового кодексу "Під час нарахування доходів у формі заробітної плати база оподаткування визначається як нарахована заробітна плата, зменшена на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також на суму податкової соціальної пільги за її наявності". Відповідно до п.1 ч.1 ст.7 Закону №2464-VI від 08.07.2010 "Єдиний внесок нараховується: 1) для платників, зазначених у пунктах 1 (крім абзацу сьомого), 2, 3, 6, 7 і 8 частини першої статті 4 цього Закону, – на суму нарахованої заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону України "Про оплату праці", та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами"; Враховуючи вищевказане, для визначення суми податку на доходи фізичних осіб, слід зменшувати суму нарахованої заробітної плати на суму утриманого єдиного соціального внеску. Звісно, коли зменшується база оподаткування податком на доходи фізичних осіб, зменшується і сам податок, що підлягає перерахуванню до бюджету. Деякі бухгалтери тримаються точки зору, що краще заплатити більше ніж менше, і не зменшують базу оподаткування на суму єдиного соціального внеску. Можливо вони і праві, адже ми живемо в Україні – країні, де державні органи не завжди притримуються закону.

Огляд інформації з періодичних видань дає змогу швидко зорієнтуватися в системі нововведень законодавчої бази, пристосуватися до нових умов правильного ведення обліку, зокрема в сфері облікового відображення операцій з заробітної плати та утримань з неї.

З вище зазначеного слід зауважити, що найважливішими виданнями є спецвипуски так, як вони найбільш широко розкривають усі питання щодо обліку заробітної плати та утримань з неї.

При дослідженні особливостей утримань обов'язкових платежів із заробітної плати, ми визначили, що більшість авторів, сьогодні, досліджують особливості обліку та утримання єдиного соціального внеску, оскільки даний внесок є новим для бухгалтерів та підприємців. На рис. 1. графічно показано дані щодо досліджень в наукових виданнях

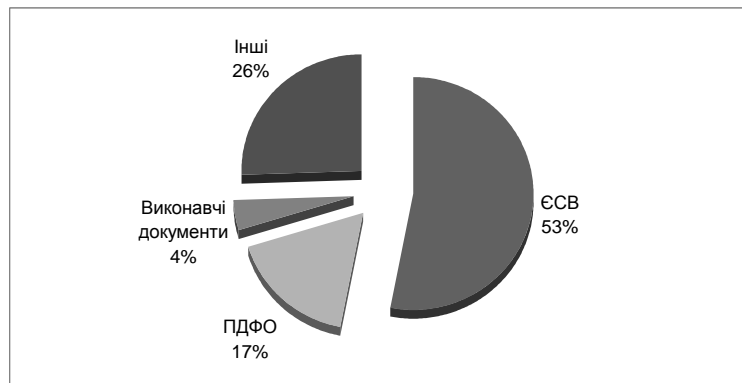

Рис. 1. Стан досліджень обліку утримань із заробітної плати

Проаналізувавши отримані дані можна сказати, що вчені найбільшу увагу приділили особливостям обліку утримань із заробітної плати відповідно до змін в нормативних актах, а саме Податкового кодексу та Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Значна увага приділена:

1. особливостям нарахування та сплати ЄСВ
2. як правильно відобразити в обліку утримання із заробітної плати, згідно законодавства
3. особливості нарахування та обліку ПДФО згідно Податкового кодексу України
4. відповідальність щодо сплати утримань

На нашу думку, наслідки від запровадження ЄСВ занадто перебільшені. Адміністративні видатки навряд чи скоротяться, адже всі чотири фонди продовжують функціонувати і на їх утримання витрачаються кошти з бюджету. Навпаки, видатки з бюджету до Пенсійного фонду збільшаться на вдосконалення та впровадження оновлень до програмного забезпечення для подачі звітності (АРМ Звіт страхувальника) та формування єдиної електронної бази даних про страхувальників. Для того, щоб насправді скоротити адміністративні видатки, необхідно радикально реорганізувати систему соціального страхування шляхом закриття всіх чотирьох фондів та утворення принципово нового єдиного фонду, між спеціалізованими відділами якого розподілити функції існуючих фондів.

Ще одна перебільшена перевага ЄСВ – це подача єдиного звіту. Насправді, звітують до ПФУ з одним звітом лише ті роботодавці, у яких немає заборгованості щодо виплати заробітної плати та які повністю розрахувались з фондами соціального страхування до запровадження ЄСВ. Всі інші щоквартально звітують щодо сум заборгованості до всіх чотирьох фондів. Для розвитку підприємництва дане нововведення теж навряд чи сприятиме, навпаки, просліджується тенденція щодо зменшення кількості підприємців – спрощенців.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запровадження ЄСВ – це, безумовно, позитивний крок у реформуванні системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, але необхідно в подальшому коректувати прогалини в існуючому законодавстві та намагатися здійснити більш масштабні та раціональні зміни в законодавстві. [1]

Що стосується питань щодо оподаткування доходів громадян то вони висвітлені досить добре. Автори приділяють значну увагу цим питанням в своїх працях, вони наводять методичні вказівки для самостійного його вивчення та використання в роботі. Дають роз'яснення щодо оподаткування доходів громадян у вигляді заробітної плати, порядку визначення податкової соціальної пільги та доходів, що звільняються від оподаткування, а також надаються пояснення щодо усунення подвійного оподаткування.

У статтях проводиться аналіз податкової політики України та визначаються пріоритети розвитку оподаткування доходів фізичних осіб. Розглядаються економічні основи організації та здійснення обліку податкових зобов'язань на підприємствах, головна увага приділяється дослідженням можливостей урахування принципу соціальної справедливості податкової системи, та визначається що метою будь-якої податкової реформи є досягнення оптимального співвідношення між стимулюючою та фіскальною роллю податків.

Автори у своїх дослідженнях спираються на нормативно-правові документи, оскільки для правильної організації бухгалтерського обліку утримань із заробітної плати на будь-якому підприємстві бухгалтер керується документами з даного питання, до яких належать законодавчі та нормативні документи.

Список використаних літературних джерел:

1. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті: О.М. Бондаренко Єдиний соціальний внесок в контексті нарахувань та утримань із заробітної плати [Електронний ресурс] О.М. Бондаренко, А.П. Зубченко Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_30/Zubchen.pdf 2. Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку, теорія та практика державного управління. – [Електронний ресурс] / Вип. 4 (35) – 22.11.2011. – С. 1-8. // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Trpdu/2011_4/doc/2/2.pdf 3. Кобилянська О.І. Утримання ПДФО із заробітної плати за новими правилами [Електронний ресурс] / Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 2. – С. 48-52 // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2011_2/11_Dacsn.pdf

ОВСЮК Ніна Василівна – докторант Житомирського державного технологічного університету

Стаття надійшла до редакції: 27.04.2013 р.